

Το φυσικό περιβάλλον και η εποχή του 1821 μέσα από την τέχνη

“Καμιά επανάσταση, ούτε στην τέχνη, ούτε στην ζωή, δεν έχει περισσότερες ελπίδες επιτυχίας, από ‘κείνη που χρησιμοποιεί για ορμητήριό της την παράδοση.”

(Οδυσσέας Ελύτης)

Με αφορμή τα 200 χρόνια από την Επανάσταση του 1821, οι μαθητές της Δ΄ και Ε΄2 τάξης του Σχολείου μας με τη βοήθεια των δασκάλων τους αποφάσισαν να εκπονήσουν ένα περιβαλλοντικό πρόγραμμα με πολιτιστικές προεκτάσεις στην παράδοση και στην τέχνη του 1821.

Σκοπός του προγράμματος ήταν να ανιχνευθεί η στάση των ανθρώπων της εποχής εκείνης απέναντι στο φυσικό περιβάλλον μέσα από τις διάφορες μορφές της τέχνης (δημοτικό τραγούδι, ποίηση, μουσική, χορός, ζωγραφική), καθώς επίσης και να γίνει αναφορά στη ζωή των κλεφτών και των αμαρτωλών και σε σημαντικούς ήρωες της Επανάστασης του 1821 (Κολοκοτρώνης, Αθ. Διάκος)

Για τον σκοπό αυτό οι μαθητές και οι μαθήτριες εργάστηκαν με τους δασκάλους τους και τους δασκάλους της Μουσικής, των Εικαστικών, της Πληροφορικής και της Φυσικής Αγωγής. Ζωγράφισαν θέματα σχετικά με την Επανάσταση του 1821, ανιχνεύοντας το φυσικό τοπίο εκείνης της εποχής μέσα από πίνακες ζωγραφικής σπουδαίων καλλιτεχνών που αναπαρίσταναν σημαντικά γεγονότα και μάχες του Αγώνα. Επιπλέον ασχολήθηκαν με τη μελέτη ζωγράφων και καλλιτεχνών που εξέφρασαν με δέος μέσα από το έργο τους την Επανάσταση και την ελληνική πραγματικότητα εκείνης της εποχής. Για παράδειγμα, “Η Σφαγή της Χίου” του Ευγένιου Ντελακρουά ξυπνά τη θλίψη για έναν τόπο που καταστρεφόταν, που σφαζόταν δίχως λογική από τον ισχυρό Οθωμανό δυνάστη. Στην περίπτωση του 1821, η Ελλάδα απομνημονεύτηκε μέσα από την τέχνη με τη μεγαλύτερη ομορφιά της, την ένδοξη ιστορία της¹.

¹ Πιο συγκεκριμένα όσον αφορά στο εικαστικό μέρος οι μαθητές/τριες μέσα από εικονικές περιηγήσεις σε λαογραφικά μουσεία της Ελλάδας, την Εθνική Πινακοθήκη και τις συλλογές του Μουσείου Μπενάκη παρατήρησαν πίνακες σχετικά με την καθημερινή ζωή των Ελλήνων εκείνης της περιόδου και το φυσικό περιβάλλον. Βασικό σημείο αναφοράς στάθηκε ο ζωγράφος της Ελληνικής Επανάστασης Παναγιώτης Ζωγράφος, ενώ ακολούθησαν κι άλλοι ζωγράφοι όπως ο Θεόδωρος Βρυζάκης, ο Θεόφιλος Κεφαλάς – Χατζημιχαήλ, ο Βολανάκης Κωνσταντίνος, ο Διαμαντάκης Γιάννης οι οποίοι απαθανάτισαν με τα έργα τους – ιστορικές μαρτυρίες για τον τόπο - τον Αγώνα των Ελλήνων. Ύστερα οι μαθητές /τριες με βάση τους πίνακες που είδαν, την τεχντροπία, τη διάδραση και τη συναισθηματική διάθεσή τους κλήθηκαν να ζωγραφίσουν ένα ιστορικό γεγονός ή μια σκηνή της τότε καθημερινής ζωής. Ακόμη εμπνεύστηκαν και από την πλούσια εικονοποιία των κλέφτικων δημοτικών τραγουδιών αποτυπώνοντας τις εντυπώσεις και τα συναισθήματά τους στον ζωγραφικό καμβά και συνθέτοντας τα δικά τους εικαστικά δημιουργήματα σύμφωνα με τις πλούσιες εικόνες, τους έμμετρους στίχους και τα παραδοσιακά ακούσματα.

Έπειτα τραγούδησαν κλέφτικα δημοτικά τραγούδια² και μελοποίησαν με τη βοήθεια της δασκάλας της Μουσικής τα τραγούδια : «Ο Όλυμπος και ο Κίσαβος» και «Εσείς βουνά ψηλά» . Τέλος χόρεψαν μερικά με τη βοήθεια της δασκάλας της Φυσικής Αγωγής στην αίθουσα εκδηλώσεων του σχολείου.

² Γνήσια λαϊκή έκφραση εκείνης της εποχής υπήρξαν τα κλέφτικα δημοτικά τραγούδια που κατέχουν ξεχωριστή θέση στην ιστορία της νεοελληνικής λογοτεχνίας και της προφορικής παράδοσης. Η παρουσία τους εντοπίζεται κατά τα βυζαντινά χρόνια (9ο και 10ο αιώνα) με τα ακριτικά τραγούδια και η μακραίωνη ιστορία τους δημιούργησε μια πνευματική παρακαταθήκη που φτάνει μέχρι και σήμερα. Η ακμή τους σημειώθηκε από τα μέσα του 18ου αιώνα έως τα χρόνια της ελληνικής επανάστασης του 1821.

Στα κλέφτικα τραγούδια αποτυπώνεται η καθημερινή ζωή των κλεφταρματολών, οι δυσκολίες που αντιμετώπιζαν, ο θαυμασμός των υποδουλωμένων Ελλήνων για τους αγώνες τους και ο πόνος για τον θάνατο. Μερικά χαρακτηριστικά στοιχεία των κλέφτικων τραγουδιών είναι το μυθικό (υπερβατικό) στοιχείο. Οι ήρωες εμφανίζονται να συνομιλούν με στοιχεία της φύσης, τα άρματά τους, τα ζώα, εξωτερικεύοντας τις σκέψεις και τα συναισθήματά τους. Π.χ., *Τ' έχεις καημένε πλάτανε και στέκεις μαραμένος/ με τις ριζούλες στο νερό και πάλι μαραμένος;/ Παιδιά μ' σαν με ρωτήσατε, να σας το μολογήσω./ Αλή πασάς επέρασε με δεκοχτώ χιλιάδες./ Κι όλοι στον ίσκιο μ' έκατσαν, εκάτσαν στη δροσιά μου/ κι όλοι σημάδι μ' έβαλαν, κι όλοι με τουφεκίσαν. (Τ' έχεις καημένε πλάτανε)*

Επίσης τα στοιχεία της φύσης είναι παρόντα στα περισσότερα κλέφτικα τραγούδια. Η φύση, σύμβολο ελευθερίας, είναι αυτή που περιβάλλει τον κλέφτη σε κάθε πτυχή της ζωής του, από τις χαρές μέχρι και τον θάνατο. Π.χ., *Κλαίνε τα δέντρα, κλαίνε, κλαίνε τα κλαριά,/ κλαίνε και τα λημέρια που λημέριαζα,/ κλαίνε τα μονοπάτια που περπάταγα,/ κλαίνε κ' οι κρουοβρυσούλαις πόπινα νερό. (Του λαβωμένου κλέφτη)*

Τα κατορθώματα και η ανδρεία των κλεφταρματολών διατυπώνονταν πολλές φορές με υπερβολικό τρόπο. Πολλά κλέφτικα τραγούδια αποδίδουν στους ήρωές τους υπερφυσικές δυνάμεις. Το στοιχείο της υπερβολής χρησιμοποιήθηκε για να περιγράψει την ανδρεία των μαχητών, την αυτοθυσία και τον ηρωισμό τους, αλλά και για εξυψώσει το ηθικό των Ελλήνων μπροστά στην αριθμητική υπεροχή των Οθωμανών. Π.χ., *Έμεινε ο Διάκος στη φωτιά με δεκαοχτώ λεβέντες./ Τρεις ώρες επολέμαε με δεκαοχτώ χιλιάδες. (Του Διάκου)*

Το 1815, ο Goethe, σε μια ομιλία του στους λόγιους του Πανεπιστημίου της Χαϊδελβέργης, δηλώνει εντυπωσιασμένος από την εικονοποιία του δημοτικού τραγουδιού και λέει: «Οι εικόνες του ελληνικού δημοτικού τραγουδιού είναι εκπληκτικές. Φανταστείτε να βάζει δυο βουνά να μαλώνουν μεταξύ τους!» Π.χ., *Ο Όλυμπος κι ο Κίσαβος, τα δυο βουνά μαλώνουν,/το ποιο να ρίξει την βροχή, το ποιο να ρίξει χιόνι./Ο Κίσαβος ρίχνει βροχή κι ο Όλυμπος το χιόνι./Γυρίζει τότ' ο Όλυμπος και λέει του Κισσάβου./"Μη με μαλώνεις, Κίσαβε, βρε τουρκοπατημένε,/που σε πατάει η Κονιαριά κι οι Λαρσινοί αγάδες./Εγώ είμ' ο γέρος Όλυμπος στον κόσμο ξακουσμένος,/έχω σαράντα δυο κορφές κι εξήντα δυο βρυσούλες,/κάθε κορφή και φλάμπουρο κάθε κλαδί και κλέφτης. (Ο Όλυμπος κι ο Κίσαβος)*

Αναμφίβολα, τα κλέφτικα τραγούδια αποτέλεσαν το πρόσωπο και την ψυχή της επανάστασης και μέχρι και σήμερα εξακολουθούν να συγκινούν.

Μερικά από τα δημοτικά τραγούδια που διδάχθηκαν είναι τα εξής:

Του Διάκου (22 Απριλίου 1821)

Τι έχεις καημένε πλάτανε

Ξύπνα ραγιά

Μωρ' περδικούλα του Μοριά

Εσείς βουνά ψηλά

Σαράντα παλικάρια

Τι έχεις, καημένε κόρακα

Τα χιόνια στα βουνά

Ο χορός του Ζαλόγγου

Ο γεροκλέφτης

Του Δράμαλη

Ο Ζήδρος

Ο γέρος του Μοριά

Τρεις περδικούλες

Όλυμπος κι ο Κίσαβος

Οι μαθητές και οι μαθήτριες των Δ' και Ε'2 τάξεων
και οι εκπαιδευτικοί τους
Πολυδώρου Παρασκευή
Δήμας Χαράλαμπος
Ταλάντζη Βασιλική
Νικολακάκη Αναστασία
Γεμιστού Θεονύμφη
Αναστασόπουλος Σπυρίδων

Πηγές κειμένου :

<https://www.lavart.gr/epanastasi-tou-1821-ta-dimotika-kleftika-tragoudia/>

<https://www.elniple.com/%CE%B7->

<https://www.elniple.com/%CE%B5%CF%80%CE%B1%CE%BD%CE%AC%CF%83%CF%84%CE%B1%CF%83%CE%B7->

<https://www.elniple.com/%CF%84%CF%89%CE%BD-%CE%BE%CE%AD%CE%BD%CF%89%CE%BD->

<https://www.elniple.com/%CE%B6%CF%89%CE%B3%CF%81%CE%AC%CF%86%CF%89%CE%BD-%CF%8C%CF%84%CE%B1%CE%BD-%CE%BF/>

<https://www.greece2021.gr/theodorosvryzakis.html>

<https://www.nationalgallery.gr/el/zographikh-monimi-ekthesi/category/the-years-of-othon%E2%80%99s-reign/istoriki-zographiki.html>

Δημοτικά τραγούδια

Του Διάκου (22 Απριλίου 1821)

Τρία πουλάκια κάθουνταν ψηλά στη Χαλκουμάτα.
Το 'να τηράει τη Λειβαδιά και τ' άλλο το Ζητούνι,
το τρίτο το καλύτερο μοιρολογάει και λέει:
-Πολλή μαυρίλα πλάκωσε, μαύρη σαν καλιακούδα.
Μην' ο Καλύβας έρχεται, μην' ο Λεβεντογιάννης;
-Νουδ' ο Καλύβας έρχεται νουδ' ο Λεβεντογιάννης.
Ομέρ Βρυώνης πλάκωσε με δεκαοχτώ χιλιάδες.

Ο Διάκος σαν τ' αγροίκησε πολύ του κακοφάνη.
Ψηλή φωνή εσήκωσε, τον πρώτο του φωνάζει.
«Τον ταϊφά μου σύναξε, μάσε τα παλληκάρια,
δώσ' τους μπαρούτη περισσή και βόλια με τις χούφτες,
γλήγορα για να πιάσουμε κάτω στην Αλαμάνα,
που 'ναι ταμπούρια δυνατά κι όμορφα μετερίζια».

Παίρνουνε τ' αλαφριά σπαθιά και τα βαριά τουφέκια,
στην Αλαμάνα φτάνουνε και πιάνουν τα ταμπούρια.
«Καρδιά, παιδιά μου» φώναξε, «παιδιά μη φοβηθείτε,
σταθείτε αντρεία σαν Έλληνες και σα Γραικοί σταθείτε».

Ψιλή βροχούλαν έπιασε κι ένα κομμάτι αντάρρα,
τρία γιουρούσιαν έκαμαν, τα τρία αράδα αράδα.
Εμεινε ο Διάκος στη φωτιά με δεκαοχτώ λεβέντες.
Τρεις ώρες επολέμαε με δεκαοχτώ χιλιάδες.
Βουλώσαν τα κουμπούρια του κι ανάψαν τα τουφέκια,
κι ο Διάκος εξεσπάθωσε και στη φωτιά χουμάει.
Ξήντα ταμπούρια χάλασε κι εφτά μπουλουκμπασήδες,
και το σπαθί του κόπηκε ανάμεσα απ' τη χούφτα
και ζωντανό τον έπιασαν και στον πασά τον πάνουν.
Χίλιοι τον παν από μπροστά και χίλιοι από κατόπι.

Κι ο Ομέρ Βρυώνης μυστικά στο δρόμο τον ερώτα:
«Γίνεσαι Τούρκος Διάκο μου, την πίστη σου ν' αλλάξεις,
να προσκυνήσεις στο τζαμί, την εκκλησιά ν' αφήσεις;»
Κι εκείνος τ' αποκρίθηκε και στρίφτει το μουστάκι:
«Πάτε κι εσείς κι η πίστη σας, μουρτάτες να χαθείτε!
Εγώ Γραικός γεννήθηκα Γραικός θε ν' αποθάνω.
Α, θέλετε χίλια φλωριά και χίλιους μαχμουτιέδες
μόνον εφτά μερών ζωή θέλω να μου χαρίστε,
όσο να φτάσει ο Οδυσσεύς και ο Θανάσης Βόγιας»
Σαν τ' άκουσε ο Χαλίλμπεης, αφρίζει και φωνάζει:

«Χίλια πουγκιά σας δίνω γω κι ακόμα πεντακόσια,
το Διάκο να χαλάσετε, το φοβερό τον κλέφτη,
γιατί θα σβήσει τη Τουρκιά κι όλο μας το ντοβλέτι».

Το Διάκο τότε παίρνουνε και στο σουβλί τον βάζουν.
Ολόρτο τον εστήσανε κι αυτός χαμογελούσε,
την πίστη τους τούς ύβριζε, τους έλεγε μουρτάτες:
«Σκυλιά, κι α' με σουβλίσετε ένας Γραικός εχάθη.
Ας είναι ο Οδυσσεύς καλά και ο καπετάν Νικήτας,
που θα σας σβήσουν την Τουρκιά κι όλο σας το ντοβλέτι.

*

Τι έχεις καημένε πλάτανε

Τι έχεις καημένε πλάτανε
και στέκεις μαραμένος,
με τις ριζούλες στο νερό
με τη δροσιά στα φύλλα;

Παιδιά μ' , σαν με ρωτήσατε,
να σας το μολογήσω. Αλή Πασάς
επέρασε με δεκαοχτώ χιλιάδες.
Κι όλοι στον ίσκιο μ' έκατσαν
και κάτω απ' τη δροσιά μου
κι όλοι σημάδι μ' έβαλαν
κι όλοι με τουφεκίσαν.

Άλλοι βαρούν τους κλώνους μου
κι άλλοι βαρούν τα φύλλα
κι ο σκύλος ο Αλή Πασάς
βαρεί μες στην καρδιά μου.
Μαράθηκαν τα φύλλα μου,
μαράθηκε η καρδιά μου.

*

Ξύπνα ραγιά

Ραγιά καημένε μου ραγιά για σήκω το κεφάλι, τη δόξα πού `χες μια φορά απόκτησέ την πάλι.

Ξύπνα καημένε μου ραγιά, ξύπνα να δεις τη λευτεριά.

Διψούν οι κάμποι για νερό και τα βουνά για χιόνια
διψούνε και για λευτεριά οι σκλάβοι τόσα χρόνια.

Κοιμούμαι μ' ένα όνειρο, ξυπνώ με μίαν ελπίδα
να ιδώ κι εγώ μια μέρα φως ελεύθερη πατρίδα.

Ξύπνα καημένε μου ραγιά, ξύπνα να δεις τη Λευτεριά.

*

Μωρ' περδικούλα του Μοριά

Ωρέ, μωρ' περδικούλα, μωρ' περδικούλα του Μοριά
Μωρ' περδικούλα του Μοριά κοσμοπερπατημένη
Αυτού ψηλά, γειά σου, πέρδικα, αυτού ψηλά-να που πέτεσαι
Αυτού ψηλά που πέτεσαι και χαμηλά `γναντεύεις
Μην είδες κλέ, γεια σου, πέρδικα, μην είδες κλέ-νε-φτες πουθενά
Μην είδες κλέφτες πουθενά, τους Κολοκοτρωναίους;

*

Εσείς βουνά ψηλά

Εσείς βουνά, ψηλά βουνά, με τα δασιά κλαριά σας,
με τα δασιά τα έλατα, το εν' απάνω `ς τάλλο,
και πύργε της Καστάνιτσας, οπού βαστάτε κλέφταις,
τους κλέφταις τί τους κάματε, τους Κολοκοτρωναίους;
οπού φορούν χρυσά σπαθιά, μπαλάσκαις ασημένιαις,
χρυσά `ν' και τα ντουφέκια τους, χρυσά μαλαματένια,
και τα τσαπράζια που φορούν, ούλο μαργαριτάρια.
Κείνοι το Μάρτη εδώ ήσανε και τον μισόν Απρίλη,
και την ημέρα τ' άη Γιωργιού, που είναι το πανηγύρι,
φίλοι τους επροσκάλεσαν, τους είχανε τραπέζι.
Πάνω ποβάλαν τα φαγιά, κ' έκαμαν το σταυρό τους,
ψιλή φωνίτσα νάκουσαν, ψιλή φωνή νακούνε.
«Γι' αφήστε τα καλά φαγιά και πάρτε τα ντουφέκια,
τι οι Τούρκοι σας επλάκωσαν, τι οι Τούρκοι σας επήραν.»
Και τα ντουφέκια πήρανε, και τα σπαθιά τραυήξαν,
τους Τούρκους εκυνήγησαν, τους κάμαν ένα ένα.

*

Σαράντα παλικάρια

Σαράντα παλικάρια από τη Λιβαδειά
πάνε για να πατήσουνε την Ντροπολιτσά.
Στον δρόμο που πηγαίνουν γέροντ' απαντούν
-Γειά σου, χαρά σου, γέρο -Καλώς τα τα παιδιά
Πού πάτε παλικάρια, που πάτε ρε παιδιά;
-Πάμε για να πατήσουμε τη Ντροπολιτσά
-Ώρα καλή παιδιά μου να πάτε στο καλό
-Έλα μαζί μας, γέρο, γεροντόκλεφτα.
-Δεν ημπορώ παιδιά μου, γιατί γέρασα,
-μόν' πάρτε τον υγιό μου το μικρότερο,
πόχει λαγού ποδάρια και πέρδικας φτερά,
που ξέρει τα λημέρια που λημέριαζα,
που ξέρει και τις βρύσες πόπινα νερό....

*

Τι έχεις, καημένε κόρακα

Τι έχεις, καημένε κόρακα, που σκούζεις και φωνάζεις;
Μήπως διψάς για αίματα, για τούρκικα κεφάλια;
Πέρασε από τα Τρίκορφα και σύρε στο Βαλτέτσι,
όπου είν' ο τόπος δυνατός και δυνατά ταμπούρια,
εκεί θα βρεις τα αίματα, τα τούρκικα κεφάλια,
Τρία μπαϊράκια κίνησαν από μέσα από τη χώρα,
το ένα πάει στα Τρίκορφα, τ' άλλο στους Αραχαμίτες,
κι αυτός ο Κεχαγιάμπεης πηγαίνει στο Βαλτέτσι.
Ο Κυριακούλης του μιλάει κι ο Μπεζαντές του λέει:
"Πού πας, βρε Κεχαγιάμπεη, τ' Αλή πασά κοπέλι;
Εδώ δεν είναι Κόρινθος, δεν είναι Πέρα Χώρα,
δεν είναι τ' αργίτικα κρασιά, του Μπέλεση τα κριάρια.
Εδώ είν' ορδή Καρύταινας, μανιάτικο ντουφέκι,
Κολοκοτρώνης αρχηγός με το Μαυρομιχάλη".
Αφήστε τα ντουφέκια σας και βγάλτε τα σπαθιά σας
βάλτε τους Τούρκους εμπροστά, σαν πρόβατα, σαν γίδια.

*

Τα χιόνια στα βουνά

Λάμπουν τα χιόνια στα βουνά κι ο ήλιος στα λαγκάδια
έτσι λάμπει κι η κλεφτουριά οι Κολοκοτρωναίοι
πόχουν τ' ασημία τα πολλά τις ασημένιες πάλες
καβάλα παν στην εκκλησιά, καβάλα προσκυνάνε
νοπού δεν καταδέχονται τη γη να την πατήσουν
καβάλα παίρν' αντίδερο απ' του παπά το χέρι
καβάλα βγήκαν κι έκατσαν στις εκκλησιάς την πόρτα
κι εκεί τους ήρθε η γραφή πικρή φαρμακωμένη
κι απόξω λέει τ' απόγραμμα και μέσα λέει το γράμμα
τ' αδέρφια σας σκοτώθηκαν στις Αιμαλούς τ' αμπέλι
τους πρόδωσ' ο καλόγερος από το μοναστήρι.
Αστέ παιδιά να φύγουμε στον τόπο μας να πάμε
γιατί μας πλάκωσε η Τουρκιά, οι Αρβανιταράδες.

*

Ο χορός του Ζαλόγγου

Έχε γεια καημένε κόσμε
έχε γεια γλυκιά ζωή (2)
κι εσύ δύστυχη πατρίδα
έχε γεια παντοτινή (2)

Έχετε γεια βρυσούλες, λόγγοι βουνά ραχούλες
έχετε γεια βρυσούλες κι εσείς Σουλιωτοπούλες

Στη στεριά δε ζει το ψάρι
ούτ' ανθός στην αμμουδιά (2)
κι οι Σουλιώτισσες δε ζούνε
δίχως την ελευθεριά (2)

Έχετε γεια βρυσούλες, λόγγοι βουνά ραχούλες
έχετε γεια βρυσούλες κι εσείς Σουλιωτοπούλες.

*

Ο γεροκλέφτης

Παιδιά μ' σαν θέλτε λεβεντιά και κλέφτες να γενείτε
εμένα να, μωρέ παιδιά, εμένα να ρωτήσετε

Εμένα να ρωτήσετε πώς τα περνούν οι κλέφτες
σαράντα χρο, μωρέ παιδιά σαράντα χρόνους έκαμα

Σαράντα χρόνους έκαμα στους κλέφτες καπετάνιος
ζεστό ψωμί μωρέ παιδιά, ζεστό ψωμί δεν έφαγα

Ζεστό ψωμί δεν έφαγα γλυκό κρασί δεν ήπια
τον ύπνο δε, μωρέ παιδιά, τον ύπνο δεν εχόρτασα

Τον ύπνο δεν εχόρτασα του ύπνου τη γλυκάδα
σε στρώμα δε, μωρέ παιδιά, σε στρώμα δεν επλάγιασα

Σε στρώμα δεν επλάγιασα μηδέ σε μαξιλάρι
το χέρι μου, μωρέ παιδιά, το χέρι μου προσκέφαλο

Το χέρι μου προσκέφαλο και το σπαθί μου στρώμα
και το ντουφέ, μωρέ παιδιά, και το ντουφέκι μου αγκαλιά

Και το ντουφέκι μου αγκαλιά σαν το παιδί η μάνα

Πιδιά μ' σαν θέ μαύρα πιδιά,
πιδιά μ' σαν θέλτι λιβιντιά
πιδιά μ' σαν θέλτι λιβιντιά κι κλέφτις να γινείτι,

ιμένα να ρουτήσιτι του τι τραβούν οι κλέφτις.
Δώδικα χρόνους έκανα στους κλέφτις καπιτάνιους.
ν Όλη μιρούλα πόλιμου, του βράδου कारαούλι1.
Ζιστό ψουμί δεν έφαγα, γλυκό κρασί δεν ήπια.
Το χέρι μου προυσκέφαλου κι του σπαθί μου στρώμα,
του έρημου καριόφιλου κόρη στην αγκαλιά μου.

*

Του Δράμαλη

Φύσα, μαϊστρο δροσερέ κι αέρα του πελάγου,
να πας τα χαιρετίσματα στου Δράμαλη τη μάννα.

Της Ρούμελης οι μπέηδες, του Δράμαλη οι αγάδες
στο Δερβενάκι κείτονται, στο χώμα ξαπλωμένοι.

Στρωμά'χουνε τη μαύρη γης, προσκέφαλο λιθάρια
και γι'απανωσκεπάσματα του φεγγαριού τη λάμψη.

Κ'ένα πουλάκι πέρασε και το συχνορωτάνε:
«Πουλί, πως πάει ο πόλεμος, το κλέφτικο ντουφέκι;
Μπροστά πάει ο Νικηταράς, πίσω ο Κολοκοτρώνης,
και παραπίσω οι Έλληνες με τα σπαθιά στα χέρια».

Γράμματα πάνε κι έρχονται στων μπέηδων τα σπίτια.

Κλαίνει τ'αχούρια γι'άλογα και τα τζαμιά για Τούρκους,
Κλαίνει μαννούλες για παιδιά, γυναίκες για τους άντρες.

*

Ο Ζήδρος

Αφήνω γεια στον Όλυμπο, σ' όλα τα κορφοβούνια
κι εσείς λημέρια μου έρημα, πλατάνια με τους ίσκιους.

Ζήδρο μου, καπετάνιε μου, του Μαχαιρά ξεφτέρι,
Ζήδρο μου, η θυσία σου τη λευτεριά θα φέρει.

Βρυσούλες με κρύα νερά και χαμηλά λημέρια,
αφήνω γειά στους σταυραετούς και σ' όλα τα ξεφτέρια.

Ζήδρο μου, καπετάνιε μου, του Μαχαιρά ξεφτέρι,
Ζήδρο μου, η θυσία σου τη λευτεριά θα φέρει.

Αφήνω γεια στον ήλιο μου και στο χρυσό φεγγάρι
που μου 'φεγγε να περπατώ σαν άξιο παλληκάρι.

Ζήδρο μου, καπετάνιε μου, του Μαχαιρά ξεφτέρι,
Ζήδρο μου, η θυσία σου τη λευτεριά θα φέρει.

*

Ο γέρος του Μοριά

Ένα τραγούδι θα σας πω για τον λεβέντη,
τον ασπρομάλλη μου το γέρο τον Μοριά
και βάλτε αδέρφια μου για να στηθεί το γλέντι
Τριπολιτσιώτικο κρασί και ψησταριά.

Στήσε χορό ξενητεμένη Μοραΐτη,
απόψε ας παίξουνε λαγούτα και βιολιά
και πες πως γύρισες στο πατρικό σου σπίτι
και πως σε πήρανε οι γέροι σου αγκαλιά.

Γεια και χαρά σας Μοραΐτες αδερφοί
και σεις κοπέλες γεια σας,
τη λευτεριά η Ελλάδα μας
χρωστάει στη λεβεντιά σας.

Τώρα που αίμα αδερφικό το χώμα ιδρώνει
κι η Ελλάδα πνίγει την Ελλάδα στα βουνά,
έβγα απ' τον τάφο Θοδωρή Κολοκοτρώνη
κι αδέρφια κάνε όλους τους Έλληνες ξανά.

Τα όμορφα χρόνια τα παλιά να ξαναζήσουν
και στου Ταΰγετου την πιο ψηλή κορφή,
των πρόγονών μας οι σκιές χορό να στήσουν
και να τους λέει τ' αγέρι ετούτη τη στροφή.

Γεια και χαρά σας Μοραΐτες αδερφοί
και σεις κοπέλες γεια σας,
τη λευτεριά η Ελλάδα μας
χρωστάει στη λεβεντιά σας.

Γεια και χαρά σας Μοραΐτες αδερφοί,
που η μάνα αν δε σας γέννα,
ούτ' Άγια Λαύρα θα `χαμε, ουτέ Εικοσιένα.

Τρεις περδικούλες

Τρεις περδικούλες κάθονται,
στον Όλυμπο στη ράχη μοιρολογούσαν κι έκλαιγαν,
μοιρολογάν και λένε.

Εσείς πουλιά πετούμενα που πάτε στον αέρα
να πάτε και στη Τζόρτζαινα, Ναούμη τη γυναίκα.

Να μην τα πλέξει τα μαλλιά, κοσί να μην τα φτιάξει.
Να μην τα βάλει τα φλουριά, να μην τα καμαρώνει.
Ναούμη τον βαρέσανε στου Διάκου το νταβούρι.

*

Όλυμπος κι ο Κίσαβος

Ο Όλυμπος κι ο Κίσαβος, τα δυο βουνά μαλώνουν,
το ποιο να ρίξει την βροχή, το ποιο να ρίξει χιόνι.
Ο Κίσαβος ρίχνει βροχή κι ο Όλυμπος το χιόνι.
Γυρίζει τότε ο Όλυμπος και λέει του Κισσάβου.
“Μη με μαλώνεις, Κίσαβε, βρε τουρκοπατημένε,
που σε πατάει η Κονιαριά κι οι Λαρσινοί αγάδες.
Εγώ είμ’ ο γέρος Όλυμπος στον κόσμο ξακουσμένος,
έχω σαράντα δυο κορφές κι εξήντα δυο βρυσούλες,
κάθε κορφή και φλάμπουρο κάθε κλαδί και κλέφτης.
Κι όταν το παίρν’ η άνοιξη κι ανοίγουν τα κλαδάκια,
γεμίζουν τα βουνά κλεφτιά και τα λαγκάδια σκλάβους.
Έχω και το χρυσόν αϊτό, το χρυσοπλουμισμένο,
πάνω στην πέτρα κάθεσαι και με τον ήλιο λέγει:
-“Ηλιε μ’, δεν κρους τ’ από ταχύ, μόν’ κρους το μεσημέρι,
να ζεσταθούν τα νύχια μου, τα νυχοπόδαρά μου;”

Πηγή δημοτικών τραγουδιών : <https://www.elnplex.com/1821-%CE%B4%CE%B7%CE%BC%CE%BF%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AC-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CE%BA%CE%BB%CE%AD%CF%86%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%B1/>